

Jak vznikla eurytmie

Michaela Dostalová

Motto

*Fyzické tělo je ovládáno světem forem, éterné tělo je ovládáno světem pohybu.
Nyní je třeba najít pohyby, které jsou éternému tělu vrozeny.*

Rudolf Steiner:

Okultní čtení a okultní slyšení, GA 156, 1914

Malířka Margarita Vološina ve své autobiografii vzpomíná: „V květnu 1908 jsme jeli, můj bratr a já, do Hamburku, kde chtěl Rudolf Steiner mluvit o Janově evangeliu. (...) Přednášky se konaly v malém bílém sále jednoho měšťanského domu. První večer mluvil Rudolf Steiner o prologu Janova evangelia. (...) Po přednášce přistoupil ke mně a zeptal se: ‚Mohla byste to zatančit?‘ Nijak mě ta otázka neudivila, protože jsem od svého dětství měla potřebu si každý hlubší zážitek zatančit. A že Rudolf Steiner všechno ví, o tom jsem byla přesvědčena. Odpověděla jsem mu: ‚Myslím, že člověk by mohl tančit všechno, co cítí.‘ - ‚Ale o cit přece dneska šlo!‘ Tuto větu ještě opakoval a zůstal nějakou chvíli přede mnou stát, pohlížeje na mě, jako by očekával nějakou otázku. Já jsem se ale na nic nezeptala.

Na podzim téhož roku, bylo to v Berlíně po přednášce o rytmech v kosmu a v člověku, mi řekl: ‚Tanec je samostatný rytmus, pohyb, jehož centrum je vně člověka. Rytmus tance vede do prvopočátků světa. Tance v naší době jsou degenerací prastarých chrámových tanců, jejichž prostřednictvím se poznávala nejhlubší světová tajemství.‘ A znovu stál přede mnou v očekávání a opět jsem se na nic nezeptala. Tenkrát jsem nevěděla, že slova učitele chtějí být vždy poukazem, aniž by se dotkla svobody žáka. Na co čekal, jsem pochopila po čtyřech letech, když na otázku jedné ze svých žákyň začal vykládat základy nového pohybového umění. Bylo třeba, aby někdo položil otázku, teprve potom odpověděl. (...) Teď mi došlo, co měl Rudolf Steiner na mysli, když se mne tehdy po přednášce o prologu Janova evangelia otázel: ‚Mohla byste to zatančit?‘“

V prosinci 1911 byl Rudolf Steiner v Berlíně dotázán paní Clarou Smitsovou, jejíž dcera Lory se chtěla věnovat nějakému pohybovému umění, zdali by nebylo možné působit na člověka léčivým, posilujícím a regulujícím vlivem pomocí nějakého druhu tanečního pohybu. Rudolf Steiner tomu živě přisvědčil s tím, že by byl ochoten dát k tomu potřebné pokyny. Dodal, že už dlouho uvažoval o takovém pohybovém umění, které by vyrostlo na duchovněm základu. Lory Smitsová to doplňuje: „Rudolf Steiner mluvil o tom, že se již dlouho snažil o toto nové pohybové umění; považoval ho stále více a více za životně nutné pro celek anthroposofického poznávání světa. Lidé, jak říkal, na jeho podněty dosud nereagovali. A přece on sám prý potřebuje toto nové pohybové umění například tehdy, když má lidem přiblížit věci, které jsou tak hluboké, že se vůbec nedají pojmout slovy, nebo také takové, které od posluchačů vyžadují nadměrnou schopnost koncentrace nebo od něho samého dlouhý, složitý a o čas okrádající výklad. Připomněl však nejprve, že toto pohybové umění by nebylo provázáno hudbou, ale slovem. Toto umění

by totiž viditelnými pohyby zákonitě naznačovalo ty obsahy lidské mluvy, které se nekryjí v první řadě s myšlenkovým obsahem řeči."

Jde přitom o to, že i jednotlivé hlásky něco vyjadřují, právě tak jako mnohé další prvky mluvy (rytmus, přízvuk, melodie atd.) Hlávka „a“ například vyjadřuje náladu údivu nebo obdivu (vzpomeňme na slova jako: á, ahá, nádhe ra, krása, zázrak aj.). Na tyto skryté obsahy řeči moderní doba většinou zapomíná. Eurytmie má možnost vrátit člověku pochopení pro ně. Název „eurytmie“, navržený Marií Steinerovou, pochází z řečtiny - „eu“ znamená dobře, slovo „rytmus“ znamenalo v řečtině totéž co dnes.

První úkol vzkázal Rudolf Steiner Lory Smitsově po její matce již v prosinci 1911: *„Řekněte své dceři, ze má kráčet aliterace*, udělat pevný krok, skoro jakoby dupnout na aliterované části textu, a půvabný pohyb paží, kde souhlávka chybí. Kráčet nejen pouze dopředu, ale také energicky pozpátku. Má ale myslet na to, že se aliterace používaly původně jen v severských zemích, tam, kde vichřice, útesy a bouření a hukot mořských vln vytvářely grandiózní souzvuk všech žvlů. Má se sama cítit jako dávný bard, který kráčí vzpřímeně vichřicí po břehu moře s lyrou v ruce.“*

V lednu 1912 uváděl Rudolf Steiner osmnáctiletou Lory Smitsovou do prvních základů tohoto nového umění. Přitom ještě nešlo o gesta pro jednotlivé hlásky, zato o pohyb v některých prostorových formách, o cvičení šikovnosti (například psát nohou s tužkou nebo křídou mezi prsty) a o pozorování charakteristických starořeckých soch. Už v srpnu určil Rudolf Steiner skupinu účinkujících, kteří měli v Mnichově v jeho třetím tzv. mysterijním dramatu *Strážce prahu* znázorňovat pohybem luciferské a ahrimanské bytosti. Lory Smitsová byla samozřejmě mezi nimi. Byla to aplikace eurytmických pohybů, ovšem ještě bez gest pro hlásky.

V září 1912 pak Rudolf Steiner (souběžně s basilejským kurzem o Markově evangeliu) uspořádal pro Lory Smitsovou jakýsi první eurytmický kurz o devíti lekcích. V něm už byla vypracována gesta pro hlásky, pak tzv. duševní gesta, rytmy a další základní prvky eurytmie. V dubnu 1913 seznamovala Lory Smitsová v Dússeldorfu malou skupinku mladých zájemkyň a jednoho chlapce s tím, co v září sama přijala od Rudolfa Steinera. A už 26. dubna 1913 tato skupinka předvedla Rudolfu Steinerovi a několika spřáteleným divákům malý program, který Rudolf Steiner na místě doplňoval o další cviky. Na závěr pak navštívil se třemi dospělými svou báseň *On, jenž prosvětluje oblaka*.

V srpnu 1913 bylo v Mnichově provedeno třetí a čtvrté Steinerovo mysterijní drama, v obou už se eurytmie uplatnila ve scénách, v nichž vystupují bytosti nadsmyslového světa. A 28. srpna 1913 se pro účastníky Steinerova přednáškového cyklu *Tajemství prahu* * konalo první eurytmické představení; kromě ukázek základních prvků eurytmie tam byly eurytmicky provedeny verše Rudolfa Steinera, Johanna Wolfganga Goetha a Clemense Brentana. Rudolf Steiner uvedl program vysvětlujícím prolovem. Další podobná představení proběhla v Kolíně nad Rýnem, v Lipsku a v Berlíně. V té době už Lory Smitsová vedla eurytmické kurzy ve Stuttgartu.

V dubnu 1914 přijela do Dornachu u Basileje, centra anthroposofického hnutí, Taťána Kiselevová, které mohl Rudolf Steiner během delší doby zprostředkovat velmi mnoho výrazových možností pro rozvoj eurytmie, a tak se roky 1914a 1915 staly dobou systematického prohlubování eurytmického umění. Taťána Kiselevová pak zastávala funkci první učitelky eurytmie v Dornachu, zatímco řada malířek a sochařek, pracujících na stavbě Goetheana, tvořila jevištní skupinu.

V roce 1915 dal Rudolf Steiner v Dornachu čtyřem učitelkám eurytmie první pokyny i pro eurytmické vyjádření tónů v hudbě. Od 18. srpna do 11. září 1915 vedl druhý eurytmický kurz. Během něho také ukázal, jak znázornit durovou a mollovou stupnicí. Tento druhý eurytmický kurz povýšil eurytmii, která byla do té doby víceméně jen znázorňováním hlásek, na nový stupeň: od hlásky a slova k větě a smyslu, ke znázornění duševního výrazu a k diferencovanému zacházení s jednotlivými druhy slov. V tomto kurzu byly také vyvinuty některé další prvky hudební čili tzv. tónové eurytmie. Konečně byly v těchto osmnácti lekcích vypracovány zásady choreografie, společného pohybu ve velkých skupinách - to všechno bylo potom dále rozvíjeno v následujících letech.

V roce 1919 se ze zárodku zasazeného v roce 1915 začalo vyvíjet (nejprve v hudební práci s malým dětským sborem) umění tónové eurytmie, tj. pohybového umění, jež nedoprovází hudbu libovolnými tanečními pohyby, nýbrž se snaží znázornit pohybem hudební zákonitosti - melodií, harmonií, rytmus, motivy atd. Od té doby se v eurytmických

vystoupeních zpravidla střídá eurytmie na básnické slovo (eurytmie hlásková) a na hudební skladby (eurytmie tónová).

V nově vytvořené eurytmii se měly stát něčím viditelným pohyby lidského éterného těla, probíhající v nadmyslnu. Měl se zviditelnit éterně-duchový základ řeči. V mluvě totiž člověk naprosto nezaměstnává pouze fyzický hrtan, jazyk, zuby a rty, základem řeči je nadmyslově probíhající pohyb éterného hrtanu. 7. října 1914 na konci přednášky *Okultní čtení a okultní slyšení** zaznělo z úst Rudolfa Steinera toto: „*Fyzické tělo je ovládáno světem forem, éterné tělo je ovládáno světem pohybu. Je nyní třeba najít pohyby, které jsou éternému tělu vrozeny.*“

Jinými slovy řečeno, je třeba dát člověku návod, jak gesty a pohyby fyzického těla vyjádřit něco, co je pro éterné tělo přirozenou vlohou, kdykoliv člověk mluví nebo naslouchá. A o to se usiluje právě v eurytmii.

V roce 1924 pak Rudolf Steiner proslovil dva nejdůležitější kurzy: pro eurytmii hláskovou *Eurytmie jako viditelná mluva* a pro eurytmii tónovou *Eurytmie jako viditelný zpěv*. Tyto kurzy jsou základem každého studia eurytmie.